

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Maatschappijwetenschappen: onderzoeksvaardigheden oefenen aan
de hand van het thema tolerantie

In samenwerking met Seneca maatschappijwetenschappen

Inhoud

Maatschappijwetenschappen: onderzoeksvaardigheden oefenen aan de hand van het thema tolerantie	1
Opdracht 1: Conceptueel model en hypothesen	3
Opdracht 2: Indicatoren en categorieën (en conclusies)	4
Opdracht 3: Correlatie en causaliteit	6
Opdracht 4: Onderzoeksvaardigheden	7
Evaluatie	8
Bijlage: Tolerantie.....	9
Docentenhandleiding - Maatschappijwetenschappen: onderzoeksvaardigheden oefenen	13
Curriculummatrix.....	13
Context	14
Opdracht 1: Conceptueel model en hypothesen (5E: Explore).....	15
Opdracht 1: Conceptueel model en hypothesen (Toelichting: wat, waarom, hoe?).....	15
Opdracht 2: Indicatoren en categorieën (en conclusies) (5E: Explore, explain, elaborate).....	17
Opdracht 2: Indicatoren en categorieën (en conclusies) (Toelichting: wat, waarom, hoe?).....	18
Opdracht 3: Correlatie en causaliteit (5E: Explain, elaborate).....	20
Opdracht 3: Correlatie en causaliteit (Toelichting: wat, waarom, hoe?).....	21
Opdracht 4: Onderzoeksvaardigheden (5E: Elaborate, evaluate).....	22
Opdracht 4: Onderzoeksvaardigheden (Toelichting: wat, waarom, hoe?).....	23
Evaluatie	23

Opdracht 1: Conceptueel model en hypothesen

(VWO maatschappijwetenschappen §4.3)

Bij onderzoek wordt vaak gekeken naar de relatie, het verband tussen verschillende variabelen. Heeft variabele A invloed op variabele B of andersom? De invloed van variabelen wordt weergegeven in een conceptueel model. Dat is een schema met pijltjes en hokjes. In de hokjes staan woorden, meestal korte omschrijvingen van de variabele.

In de bijlage vind je wetenschappelijke achtergrondinformatie van de onderzoekers van de Atlas of European Values over tolerantie, één van de onderwerpen waarnaar zij onderzoek gedaan hebben. Lees de paragrafen 1 en 2 en beantwoord vervolgens vraag 1.

1. In paragraaf 2 (Theoretische achtergrond: private en publieke tolerantie) worden drie variabelen genoemd die samenhangen met de mate van private tolerantie.
 - a) Welke drie variabelen zijn dat?
 - b) Verbeeld van elk van die drie variabelen de samenhang met private tolerantie in een conceptueel model. Doe dat zo precies mogelijk door ook plussen en minnen te plaatsen om de aard van de relatie weer te geven.
 - c) Formuleer bij elk van die drie variabelen een hypothese, gebruik daarbij telkens een 'als-dan-redenering'.

In paragraaf 3 van de wetenschappelijke achtergrondinformatie over tolerantie vind je verklaringen voor verschillen tussen landen als het gaat om de mate van tolerantie. Lees paragraaf 3 en beantwoord vervolgens de vragen 2 en 3.

“Ook democratiseringsprocessen spelen een rol. Democratieën kennen over het algemeen geen onderdrukkende manieren om wetten te handhaven, zoals totalitaire regimes dat wel doen. Dit betekent dat het voortbestaan van een democratie afhangt van de bereidheid van burgers om zich aan de maatschappelijke normen en de wet te houden. Mensen die in meer democratische samenlevingen leven, laten meer burgerplicht zien en hechten meer waarde aan het collectief en het algemeen belang. Zij hebben dus lagere niveaus van publieke tolerantie dan mensen die in minder democratische samenlevingen leven.”

2. Verbeeld de redenering uit het bovenstaande citaat in een conceptueel model met twee variabelen.

“Hierboven noemden we de moderniseringstheorie die stelt dat mensen in landen met meer economische tegenspoed geconfronteerd worden met meer onzekerheid en dus meer gericht zijn op overleven. Dit leidt tot meer conservatieve en materialistische opvattingen. In landen met economische welvaart is er daarentegen ruimte voor meer zelfexpressie en autonomie. Dit leidt tot opvattingen die meer gericht zijn op individuele vrijheid.”

3. Verbeeld de redenering uit het bovenstaande citaat in een conceptueel model met drie variabelen.

Opdracht 2: Indicatoren en categorieën (en conclusies)

(VWO maatschappijwetenschappen §4.4 en §4.5)

In een onderzoeksopzet moet een wetenschapper aangeven hoe de variabelen uit een hypothese meetbaar gemaakt worden. Dit noemen we operationaliseren: de manier waarop de centrale verschijnselen in een onderzoek worden gemeten.

Bij het operationaliseren worden zogeheten indicatoren benoemd. Met een indicator maak je een variabele meetbaar op een bepaald niveau.

In de bijlage vind je wetenschappelijke achtergrondinformatie van de onderzoekers van de Atlas of European Values over tolerantie, één van de onderwerpen waarnaar zij onderzoek gedaan hebben. Lees de paragrafen 1 en 2 en beantwoord vervolgens de vragen.

1. Ga naar de website www.atlasofeuropeanvalues.eu of klik op deze button
- Kies Nederlands als taal
- Kies 'kaarten'. Je komt nu in de 'kaartomgeving' van de website. In de kaartomgeving vind je resultaten van onderzoek naar de opvattingen van mensen in Europa over tal van onderwerpen. Wij concentreren ons nu op de opvattingen met betrekking tot tolerantie.
- Voer 'tolerantie' in bij 'voer zoekopdracht in'
- Klik vervolgens op het pijltje (>). Onder de knop 'selecteer kaart' vind je nu kaarten over verschillende onderwerpen die volgens de onderzoekers iets met tolerantie te maken hebben.
- a) Kies drie onderwerpen die volgens jou goede indicatoren zijn van private tolerantie. Leg van elk onderwerp uit waarom dat volgens jou een goede indicator is.
- b) Kies drie onderwerpen die volgens jou goede indicatoren zijn van publieke tolerantie. Leg van elk onderwerp uit waarom dat volgens jou een goede indicator is.

Bij opdracht 1.3 heb je een conceptueel model geconstrueerd over de samenhang tussen economische welvaart en private tolerantie.

2. Formuleer een hypothese die past bij dat conceptueel model.

Met behulp van de website www.atlasofeuropeanvalues.eu gaan we je hypothese toetsen.

3. Ga naar de website
- Kies Nederlands als taal.
- Kies 'kaarten'. Je komt nu in de 'kaartomgeving' van de website.
- Kies 'vergelijk kaarten'. Je krijgt nu twee kaarten te zien.
- Voer 'bbp' in bij 'voer zoekopdracht in' bij de linkerkaart.
- Kies de kaart 'bbp per hoofd van de bevolking'. Het bbp (bruto binnenlands product) per hoofd van de bevolking wordt algemeen beschouwd als een goede graadmeter voor de welvaart in een land.
- Voer 'tolerantie' in bij 'voer zoekopdracht in' bij de rechterkaart.
- Kies als zoekterm voor één van de kaarten die je bij 2.1a had gekozen als een goede indicator voor private tolerantie. Je kunt nu aan de hand van de beide kaarten onderzoeken of er een correlatie is tussen welvaart en (deze indicator van) private tolerantie. Doe dit vervolgens ook voor de twee andere indicatoren van private tolerantie die je had gekozen.
- a) Welke conclusie trek je uit de vergelijking van de kaarten 'bbp per hoofd van de bevolking' en de kaarten van de verschillende indicatoren van private tolerantie? Wordt jouw hypothese bevestigd of ontkracht? Beargumenteer je antwoord.

Bij opdracht 1.2 heb je een conceptueel model geconstrueerd over de samenhang tussen democratie en publieke tolerantie.

4. Formuleer een hypothese die past bij dat conceptueel model.

Met behulp van de website www.atlasofeuropeanvalues.eu gaan we je hypothese toetsen.

5. Ga naar de website
 - Kies Nederlands als taal.
 - Kies 'kaarten'. Je komt nu in de 'kaartomgeving' van de website.
 - Kies 'vergelijk kaarten'. Je krijgt nu twee kaarten te zien.
 - Voer 'democratie' in bij 'voer zoekopdracht in' bij de linkerkaart.
 - Kies voor de kaart 'democratie index'. Democratie index geeft de mate van democratie aan in een samenleving op basis van onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek waarbij gekeken is naar het proces van eerlijke en vrije verkiezingen, maar bijvoorbeeld ook naar de persvrijheid en andere politieke vrijheden.
 - Voer 'tolerantie' in als zoekterm bij 'voer zoekopdracht' in bij de rechterkaart.
 - Kies voor één van de kaarten die je bij 2.1b had gekozen als een goede indicator voor publieke tolerantie. Je kunt nu aan de hand van de beide kaarten onderzoeken of er een correlatie is tussen democratie en (deze indicator van) publieke tolerantie. Doe dit vervolgens ook voor de twee andere indicatoren van publieke tolerantie die je had gekozen.
- a) Welke conclusie trek je uit de vergelijking van de kaarten 'democratie index' en de kaarten van de verschillende indicatoren van publieke tolerantie? Wordt jouw hypothese bevestigd of ontkracht? Beargumenteer je antwoord.

Opdracht 3: Correlatie en causaliteit

(VWO maatschappijwetenschappen §4.5)

De samenhang tussen verschillende variabelen heet correlatie en wordt uitgedrukt in correlatiecijfers. Als de ene variabele verandert gegeven de correlatiecijfers aan hoe groot de waarschijnlijkheid is dat de andere variabele ook verandert. We kunnen daarmee voorspellingen doen als de verandering van de ene variabele bekend is, zie we hoe dat uitwerkt in de andere.

Bij deze opdracht gaan we kijken naar de correlatie tussen 'postmaterialistische waarden' en 'private tolerantie' ook wel 'privé moraal' genoemd.

We gebruiken daarvoor opnieuw de website www.atlasofeuropeanvalues.eu, maar we maken nu gebruik van de klas-optie van de website.

In paragraaf 2 van de bijlage heb je kunnen lezen over de relatie tussen het hebben van postmaterialistische waarden en private tolerantie.

1. Verbeeld die relatie in een conceptueel model.
2. Formuleer een hypothese over die relatie.

3. Ga naar de website
 - Kies Nederlands als taal.
 - Kies de optie 'klas'.
 - Kies 'verkennen'.
 - Selecteer voor de waardendimensie X-as 'postmaterialistische waarden'
 - Selecteer voor de waardendimensie Y-as 'privé moraal' en klik vervolgens op 'indienen'. Als je linksboven de respondent groepen op 'Totaal' heb staan en landen op 'All' kun je de scores van verschillende Europese landen op deze twee variabelen vergelijken.
- a) Wat valt je op als je kijkt naar de scores van de verschillende landen op deze twee variabelen? Beargumenteer je antwoord.
- b) Wordt je hypothese bevestigd of ontkracht? Beargumenteer je antwoord.

Lees nu paragraaf 4 van de bijlage met wetenschappelijke achtergrondinformatie van de onderzoekers van de Atlas of European Values over tolerantie. In deze paragraaf worden verklaringen gegeven voor de verschillen in de mate van tolerantie tussen mensen in dezelfde samenlevingen. Daarbij worden de variabelen inkomen, opleiding, leefomgeving, religiositeit, geslacht, huwelijkse staat en leeftijd genoemd.

4. Zijn de variabelen inkomen, opleiding, leefomgeving, religiositeit, geslacht, huwelijkse staat en leeftijd in relatie tot private tolerantie afhankelijke of onafhankelijke variabelen? Beargumenteer je antwoord.
5. Formuleer nu elk van de genoemde variabelen (inkomen, opleiding, leefomgeving, religiositeit, geslacht, huwelijkse staat en leeftijd) een hypothese over de correlatie met private tolerantie.

We gaan deze hypothesen nu toetsen met behulp van de website www.atlasofeuropeanvalues.eu.

6. Ga naar de website
 - Kies Nederlands als taal.
 - Kies de optie 'klas'.
 - Kies 'verkennen'.
 - Selecteer voor de waardendimensie X-as 'postmaterialistische waarden'
 - Selecteer en voor de waardendimensie Y-as 'privé moraal' en klik vervolgens op 'indienen'.
 - Kies bij landen voor NL en je ziet alleen de score nog van Nederland.

Vervolgens kunnen we gaan variëren met respondent groepen om de geformuleerde hypothesen te toetsen. Als je je hypothese met betrekking tot de variabele inkomen wil toetsen, kies je eerst voor de respondentgroep 'hoog inkomen' en daarna ook nog voor de respondentgroep 'laag

inkomen'. Je ziet dan de scores voor het NL-gemiddelde en voor hoog en laag inkomen bij elkaar in een scatterplot. Hetzelfde kun je daarna doen voor de andere variabelen met uitzondering van de variabele leefomgeving, die is voor Nederland niet beschikbaar.

- a) Toets nu drie hypothesen die je bij 3.5 hebt geformuleerd. Worden die hypothesen bevestigd of ontkend? Beargumenteer je antwoord.

Opdracht 4: Onderzoeksvaardigheden

(VWO maatschappijwetenschappen hoofdstuk 4)

Waarom doen we wetenschappelijk onderzoek en geloven we niet zo zomaar wat we denken of zien, horen of voelen? Omdat we objectief willen bestuderen wat er aan de hand is.

Bij deze opdracht starten we met de volgende onderzoeksvraag:

Is jouw klas gemiddeld toleranter of minder tolerant dan de gemiddelde Nederlander?

1. Is dit een beschrijvende of een verklarende vraag? Beargumenteer je antwoord.

In paragraaf 4 van de bijlage met wetenschappelijke achtergrondinformatie van de onderzoekers van de Atlas of European Values over tolerantie, werden verklaringen gegeven voor de verschillen in de mate van tolerantie tussen mensen in dezelfde samenlevingen. Je kunt daarbij zien dat er sprake is van multicausaliteit.

2. Construeer een conceptueel model op basis van paragraaf 4 waarin je alle genoemde variabelen meeneemt.
3. Op basis van je conceptueel model zou je nu een hypothese kunnen opstellen, een beredeneerd mogelijk antwoord op de onderzoeksvraag.
 - a) Formuleer een hypothese bij de gegeven onderzoeksvraag.
 - b) Leg uit waarom je tot die hypothese komt aan de hand van de genoemde variabelen in je conceptueel model.

Om je onderzoeksvraag te beantwoorden en je hypothese te toetsen maken we gebruik van de 'klas-module' van de website www.atlasofeuropeanvalues.eu.

- Ga naar de website
- Kies Nederlands als taal.
- Kies de optie 'klas'.
- Vul je naam (of bijnaam) in in het vak 'bijnaam'.
- Vul de code die je van je docent krijgt in het vak 'leerling code'.

Je krijgt nu een aantal vragen te zien die je beantwoordt als respondent in dit onderzoek. Samen met de andere leerlingen in je klas beantwoord je vragen die te maken hebben met jouw opvattingen over tolerantie en post-materiële waarden. Als je alle vragen ingevuld hebt, klik je op indienen. Jouw score wordt nu geanonimiseerd getoond op het scherm voor in de klas. Je ziet daar nu jouw score en die van je klasgenoten én de gemiddelde score van jouw klas.

4. Van welke onderzoeksmethode maak je nu gebruik om je onderzoeksvraag te beantwoorden?
5. Is je onderzoek een kwalitatief of kwantitatief onderzoek? Beargumenteer je antwoord.

De docent zal nu de gemiddelde score van Nederland tonen op het scherm in de scatterplot met de uitkomsten van het onderzoek in jouw klas.

6. Beantwoord nu je onderzoeksvraag. Wordt jouw hypothese bevestigd of ontkracht?

De wetenschappelijke methode, die onderzoekers horen te gebruiken, vereist kritisch kijken, ook naar het eigen onderzoek. Daarom zien we vaak een kritische reflectie op het eigen onderzoek, zodat duidelijk wordt waar de zwakke punten liggen. Hierin kan dan worden benoemd wat er beter kon aan

bijvoorbeeld de operationalisatie van de variabelen of aan de uitvoering van het onderzoek. De laatste zinnen van een onderzoek zijn vaak voorstellen voor het doen van nieuw onderzoek met mogelijk nieuwe onderzoeksvragen.

7. Schrijf een kritische reflectie op dit onderzoek naar de tolerantie in jouw klas. Daarbij kun je denken aan de operationalisatie van tolerantie, de uitvoering van het onderzoek en de omstandigheden waaronder het onderzoek is uitgevoerd. Denk ook na over mogelijk vervolgonderzoek.

Evaluatie

Als je terugkijkt op de lessenreeks als geheel, schrijf dan zo concreet mogelijk op:

A. Wat heb je geleerd?

B. Op welke manieren hebben classroom tool, de kaarten en de werkvormen (www.atlasofeuropeanvalues.eu) je leren ondersteund?

Bijlage: Tolerantie

Korte achtergrondinformatie

1. Inleiding

Tolerantie is een veelbesproken onderwerp. Maar wat betekent het? Veel mensen verwijzen naar een beroemd citaat van Voltaire, die gezegd zou hebben: "Ik verafschuw alles wat u schrijft, maar ik zou er mijn leven voor geven, zodat u het kunt blijven schrijven". Dit zou betekenen dat tolerantie werkt als een tweetrapsraket:

- Eerst word je geconfronteerd met uitingen of gedragingen die tot afkeuring leiden, bijvoorbeeld omdat ze tegen de algemene maatschappelijke normen indruisen;
- Maar in een tweede fase onderdrukt het gekwetste individu deze afkeuring en wordt tolerant: zij of hij staat afwijkend gedrag toe en is tolerant tegenover andersdenkenden.

Tolerantie wordt vaak geassocieerd met persoonlijke vrijheid en democratische waarden, omdat het mensen in staat stelt hun eigen keuzes te maken in de manier waarop zij hun leven leiden. Tolerantie leidt tot meer integratie in de samenleving en wordt daarom in veel landen als een belangrijke waarde erkend. Het wordt ook door de Europese Commissie genoemd als een van de EU-waarden. Maar uit onderzoek blijkt dat tolerantie ook negatieve gevolgen kan hebben en verschilt tussen landen en tussen groepen binnen landen.

2. Theoretische achtergrond: private en publieke tolerantie

Tolerantie is nauw verbonden met moraal, omdat het verwijst naar de aanvaarding van handelingen die ingaan tegen normen van wat als goed of slecht wordt beschouwd. In verband met tolerantie kunnen we twee soorten moraal onderscheiden:

1. Morele kwesties die betrekking hebben op persoonlijke (privé) aangelegenheden, zoals seksualiteit en kwesties van leven en dood. Omdat deze kwesties verband houden met individuele keuzes en persoonlijke vrijheid, wordt deze dimensie van tolerantie **private tolerantie** genoemd. Meer tolerantie in de privésfeer betekent een opener samenleving.
2. De tweede dimensie heeft betrekking op gedrag dat tegen de wet is en de samenleving schaadt, zoals misbruik van sociale zekerheid, het aanvaarden van steekpenningen en het ontduiken van belastingen. Deze dimensie hangt negatief samen met burgerplicht en wordt **publieke tolerantie** genoemd. Dus: niet een hoog maar juist een laag niveau van publieke tolerantie is goed voor de samenleving, omdat eerlijk en conformerend gedrag een efficiënter bestuur mogelijk maakt.

In het algemeen verwijzen tolerantie en moraliteit naar richtlijnen over gepast en ongepast gedrag. Traditioneel werden deze normen vastgesteld door bijvoorbeeld religieuze instituties. Maar tegenwoordig zien we een afname van het gezag. De moderniseringstheorie zegt dat de toenemende economische welvaart heeft geleid tot een verandering van waarden: van traditionele waarden, gericht op zekerheid, veiligheid en overleven, naar meer postmaterialistische waarden die de nadruk leggen op persoonlijke autonomie en zelfexpressie. Modernisering gaat ook hand in hand met een stijgend onderwijsniveau. Als gevolg daarvan zijn meer en meer mensen in staat - en voelen zij de behoefte - om hun eigen beslissingen te nemen.

Daarnaast spelen verstedelijking en toenemende sociale complexiteit een rol. In steden is meer menselijk contact mogelijk, maar op een andere manier dan op het platteland. In dorpen zijn sociale

banden gebaseerd op status en afhankelijkheid. In steden zijn banden gebaseerd op onderhandeling en keuze. Dit betekent dat de sociale controle in steden is afgenomen. Bovendien is er meer interactie met mensen die er een heel andere levensstijl op na houden, zodat men daaraan went. Lossere sociale banden, minder sociale controle, en de confrontatie met diversiteit leiden tot een toenemende behoefte om zelf keuzes te maken in wat goed of slecht is. Dit geldt vooral voor kwesties die met het privéleven (in plaats van het openbare leven) te maken hebben, zoals seksuele vrijheid en beslissingen over leven en dood.

Over openbare tolerantie zijn moeilijker voorspellingen te maken. Aan de ene kant wordt gedacht dat traditionele, autoritaire en religieuze waarden een positief effect hebben op het voorkomen van onwettig gedrag. Zo waarschuwen verschillende religieuze leerstellingen zondaars bijvoorbeeld voor de eeuwige straf in de hel. Maar dit betekent niet dat niet-religieuze (seculiere) mensen amoreel zijn en meer op eigenbelang gerichte waarden of asociaal gedrag vertonen.

3. Verschillen tussen landen

Allereerst blijkt dat de tolerantie veel hoger is bij private tolerantie dan bij publieke tolerantie. Burgers in Noord- en West-Europa zijn vrij tolerant als het gaat om morele kwesties als homoseksualiteit, abortus, euthanasie en echtscheiding. Burgers in Oost- en Zuidoost-Europa zijn minder tolerant ten aanzien van deze kwesties. Wat de publieke tolerantie betreft, zien we dat handelingen die de samenleving schaden, veel minder worden aanvaard. De publieke tolerantie is hoger in landen die vroeger deel uitmaakten van de voormalige Sovjet-Unie. Hoe kunnen deze verschillen tussen de landen worden verklaard?

- Hierboven noemden we de moderniseringstheorie die stelt dat mensen in landen met meer **economische tegenspoed** geconfronteerd worden met meer onzekerheid en dus meer gericht zijn op overleven. Dit leidt tot meer conservatieve en materialistische opvattingen. In landen met **economische welvaart** is er daarentegen ruimte voor meer zelfexpressie en autonomie. Dit leidt tot opvattingen die meer gericht zijn op individuele vrijheid.
- De mate van **secularisering** in een land, dat wil zeggen dat mensen minder religieus worden, hangt samen met modernisering, en speelt ook een rol. In landen waar de kerk een grote invloed heeft op de samenleving en het leven van individuen, en veel mensen religieuze diensten bijwonen, is de tolerantie ten opzichte van private morele kwesties zoals homoseksualiteit, abortus, euthanasie en echtscheiding minder groot.
- Wat de publieke tolerantie betreft, blijkt uit onderzoek dat de tolerantie ten aanzien van publieke morele kwesties relatief hoog is in postsocialistische staten, met name in landen die vroeger deel uitmaakten van de voormalige Sovjet-Unie. Dit wordt verklaard door de **vroegere communistische overheersing**: in het verleden werd het autoritaire regime van de communistische partij gekenmerkt door onderdrukking, wat leidde tot vijandigheid jegens de staat bij veel mensen. Als gevolg daarvan voelen zij zich niet verplicht hun burgerplichten na te komen en accepteren zij gemakkelijker handelingen die de staat schaden, zoals uitkeringsfraude en het ontduiken van belastingen.
- Ook **democratiseringsprocessen** spelen een rol. Democratieën kennen over het algemeen geen onderdrukkende manieren om wetten te handhaven, zoals totalitaire regimes dat wel doen. Dit betekent dat het voortbestaan van een democratie afhangt van de bereidheid van burgers om zich aan de maatschappelijke normen en de wet te houden. Mensen die in meer democratische samenlevingen leven, laten meer burgerplicht zien en hechten meer waarde aan het collectief en het algemeen belang. Zij hebben dus lagere niveaus van publieke tolerantie dan mensen die in minder democratische samenlevingen leven.
- Tenslotte hechten mensen in **collectivistische culturen** meer waarde aan conformiteit dan mensen in individualistische culturen. Dit zou met name voor publieke tolerantie belangrijk kunnen zijn, aangezien deze tolerantie afhangt van de mate van conformiteit met normen over de publieke zaak.

4. Verschillen tussen groepen in de samenleving

De moderniseringstheorie biedt ook verklaringen voor verschillen tussen sociale groepen binnen landen.

- Als eerste zullen mensen met een hoger **inkomen** meer voor autonomie en individuele vrijheid zijn, en als gevolg daarvan ook toleranter zijn met betrekking tot private morele kwesties.
- Onderzoek toont ook aan dat mensen met een hogere **opleiding** toleranter zijn. Ten eerste kunnen hoger opgeleiden morele concepten als homoseksualiteit en euthanasie beter analyseren, omdat ze geleerd hebben rationeel te denken. Bovendien zijn scholen plaatsen waar mensen met verschillende culturen, achtergronden en waarden met elkaar worden geconfronteerd. Dit leidt tot meer tolerantie over private morele kwesties. Hoger opgeleiden zijn echter minder tolerant over publieke morele kwesties.
- Mensen in **plattlandsgebieden** zijn over het algemeen moreel traditioneler en dus minder tolerant ten aanzien van private morele kwesties. Nauwe netwerken met veel sterke banden leiden tot hoge niveaus van sociale controle. Mensen in steden ervaren minder sociale controle en kennen meer uiteenlopende levensstijlen.
- **Religie** is een belangrijk aspect als het gaat om moraliteit. Religieuze mensen zijn minder tolerant ten aanzien van private morele kwesties dan niet-religieuze mensen. Kerkbezoek speelt hierbij een belangrijke rol: mensen die een kerkdienst bijwonen, horen vaker de boodschap van religieuze autoriteiten en staan meer in contact met gelijkgestemden (dezelfde normen en waarden).
- De verschillen tussen **vrouwen en mannen** wat betreft private en publieke tolerantie zijn vrij klein.
- **Gehuwde mensen** zijn over het algemeen minder tolerant, waarschijnlijk omdat zij er in het algemeen meer traditionele waarden op na houden.
- Ten slotte hebben **ouderen** vaak een traditioneler, religieuzer en materialistischer waardenpatroon dan jongeren, omdat zij vaker zijn opgegroeid in tijden van onzekerheid en overleven.

5. Relaties met algemene waardedimensies

De dimensies van **private tolerantie** en **publieke tolerantie** kunnen ook met andere waardedimensies in verband worden gebracht.

Vanuit het hierboven beschreven theoretische kader is het verband met **postmaterialistische waarden** het duidelijkst. Postmaterialisten geven voorrang aan individuele vrijheid en autonomie, wat hand in hand gaat met tolerantie voor individuele diversiteit en de bescherming van individuele vrijheden en burgerlijke vrijheden. Individuen met meer postmaterialistische waarden zijn toleranter, vooral met betrekking tot morele kwesties als homoseksualiteit, abortus, euthanasie en echtscheiding.

Een kosmopolitische houding wordt vaak geassocieerd met een internationaal perspectief dat gebaseerd is op tolerantie en empathie. Zo'n houding vereist begrip en tolerantie ten opzichte van anderen die anders zijn of ander gedrag vertonen. Daarom zijn personen met **kosmopolitische waarden** waarschijnlijk toleranter over private morele kwesties zoals homoseksualiteit, abortus, euthanasie en echtscheiding.

Politieke waarden, zoals **politieke links-rechts zelfplaatsing**, zijn ook belangrijk. De links-rechts politieke scheidslijn gaat steeds meer over morele keuzes, vooral als het gaat om tolerantie in de privésfeer. Van personen met een linkse politieke positie wordt verwacht dat zij toleranter zijn over private morele kwesties.

Daarnaast lijkt **politiek vertrouwen** van belang te zijn voor publieke tolerantie. Wanneer politieke instellingen als betrouwbaar worden beschouwd, is het voor burgers veel gemakkelijker om de normen en standaarden te respecteren, vooral wanneer het gaat om publieke morele kwesties.

Wat **sociaal vertrouwen** betreft, blijkt uit onderzoek dat de mate waarin anderen in een samenleving zich aan de normen houden, van belang is voor het eigen gedrag. Sociaal vertrouwen is dus belangrijk voor het voorkomen van meeliftgedrag en burgerlijke conformiteit.

Tot slot hangt **autoritarisme** samen met een lage mate van tolerantie ten aanzien van morele privékwesties. Autoritaire mensen volgen de gevestigde autoriteiten. Autoritarisme wordt ook gezien als een uiting van antidemocratische oriëntaties. Dit kan verklaren waarom autoritaire mensen geneigd zijn tolerantie af te wijzen ten aanzien van afwijkende minderheden en van daden die de samenleving kunnen schaden.

6. Enkele aanvullende opmerkingen: een complexe wereld

De echte wereld is complex, en er zijn veel uitzonderingen op de hierboven geschetste algemene verklaringen. In de sociale wetenschappen zoeken we naar algemene patronen wanneer we verschillen tussen landen en tussen sociale groepen in de samenleving verklaren. Deze patronen zijn waarschijnlijk en niet deterministisch (X veroorzaakt Y wat betekent dat Y optreedt wanneer X optreedt) van aard.

Complexiteit blijkt ook uit het feit dat contextuele (land) en individuele (groep) kenmerken niet onafhankelijk van elkaar werken, maar op elkaar inwerken. We lichten deze **interacties** op verschillende niveaus aan de hand van een voorbeeld toe. We hebben hierboven beargumenteerd dat religie een positieve invloed zou kunnen hebben op het tegengaan van afwijkend gedrag, en dus dat religieuze mensen minder tolerant zijn ten aanzien van zowel private als publieke morele kwesties. In Oost-Europa blijkt religie echter een minder sterke voorspeller van publieke tolerantie te zijn. Het communistische regime onderdrukte in het verleden religie en haar instituties, hoewel dit niet in alle landen lukte. Waarschijnlijk heeft het voormalige communistische bewind het verband tussen religie en tolerantie verzwakt.

Docentenhandleiding - Maatschappijwetenschappen: onderzoeksvaardigheden oefenen

Curriculummatrix

Vakken	Thema's kaarten	Curriculum Thema's	Curriculumdoelen
<i>Maatschappijwetenschappen</i>	<i>Tolerantie</i>	<i>Tolerantie</i>	<i>Analyseren van data/data-analyse lezen van kaarten, grafieken en diagrammen</i>
		<i>Corruptie</i>	<i>Argumentatie- vaardigheden</i>
		<i>Burgerschap</i>	<i>Beschrijven van verschillen en overeenkomsten</i>
			<i>Conclusies formuleren</i>
			<i>Herkennen van patronen</i>
			<i>Houdingen en meningen vergelijken</i>
			<i>Kritisch denken</i>
			<i>Lezen van kaarten</i>
			<i>Vaardigheden om te generaliseren/ generalisatie- vaardigheden</i>
			<i>Zoeken naar samenhangen/ verbanden/ correlaties</i>

Inhoud

Docentenhandleiding - Maatschappijwetenschappen: onderzoeksvaardigheden oefenen aan de hand van het thema tolerantie	13
Curriculum Matrix	14
Context	13
Opdracht 1: Conceptueel model en hypothesen (5E: Explore).....	15
Opdracht 1: Conceptueel model en hypothesen (Toelichting: wat, waarom, hoe?).....	15
Opdracht 2: Indicatoren en categorieën (en conclusies) (5E: Explore, explain, elaborate).....	17
Opdracht 2: Indicatoren en categorieën (en conclusies) (Toelichting: wat, waarom, hoe?).....	18
Opdracht 3: Correlatie en causaliteit (5E: Explain, elaborate).....	20
Opdracht 3: Correlatie en causaliteit (Toelichting: wat, waarom, hoe?).....	21
Opdracht 4: Onderzoeksvaardigheden (5E: Elaborate, evaluate).....	22
Opdracht 4: Onderzoeksvaardigheden (Toelichting: wat, waarom, hoe?).....	23
Evaluatie	23

Context

Deze opdrachten zijn ontwikkeld in samenwerking met Seneca maatschappijwetenschappen. Het vernieuwde examenprogramma maatschappijwetenschappen (havo en vwo) is in 2017 ingevoerd en in 2019 hebben de eerste leerlingen examen gedaan op de havo, in 2020 gevolgd door het vwo.

Het nieuwe examenprogramma wordt gekenmerkt door de concept-contextbenadering en is opgebouwd rond de vier hoofdconcepten vorming, verhouding, binding en verandering. Daarnaast hebben onderzoeksvaardigheden een plaats gekregen in het examenprogramma. Leerlingen moeten gegeven onderzoeksresultaten kunnen beoordelen en zelf een eenvoudig onderzoek kunnen opzetten en uitvoeren over een concreet maatschappelijk verschijnsel.

De opdrachten sluiten aan op het Seneca vwo-lesboek maatschappijwetenschappen, maar zijn ook bruikbaar voor havo of voor gebruikers van een andere methode voor maatschappijwetenschappen. De opdrachten zijn bedoeld om te oefenen met het denken in afhankelijke en onafhankelijke variabelen, correlatie en causaliteit en het formuleren van een conceptueel model. Ook wordt geoefend met het formuleren van hypothesen op basis van inzichten uit de sociale wetenschappen en het operationaliseren van abstracte concepten. Ten slotte zijn de opdrachten bedoeld om te oefenen met het trekken van conclusies.

De opdrachten zijn oplopend in complexiteit. Daarbij wordt aangesloten bij het 5E-model dat als curriculumframework dient binnen het E-value-project en bij het vaardighedenmodel van Lindeman en Spijkerboer.

Opdracht 1: Conceptueel model en hypothesen (5E: Explore)

(VWO maatschappijwetenschappen §4.3)

Bij onderzoek wordt vaak gekeken naar de relatie, het verband tussen verschillende variabelen. Heeft variabele A invloed op variabele B of andersom? De invloed van variabelen wordt weergegeven in een conceptueel model. Dat is een schema met pijltjes en hokjes. In de hokjes staan woorden, meestal korte omschrijvingen van de variabele.

In de bijlage vind je wetenschappelijke achtergrondinformatie van de onderzoekers van de Atlas of European Values over tolerantie, één van de onderwerpen waarnaar zij onderzoek gedaan hebben. Lees de paragrafen 1 en 2 en beantwoord vervolgens vraag 1.

1. In paragraaf 2 (Theoretische achtergrond: private en publieke tolerantie) worden drie variabelen genoemd die samenhangen met de mate van private tolerantie.
 - a) Welke drie variabelen zijn dat?
 - b) Verbeeld van elk van die drie variabelen de samenhang met private tolerantie in een conceptueel model. Doe dat zo precies mogelijk door ook plussen en minnen te plaatsen om de aard van de relatie weer te geven.
 - c) Formuleer bij elk van die drie variabelen een hypothese, gebruik daarbij telkens een 'als-dan-redenering'.

In paragraaf 3 van de wetenschappelijke achtergrondinformatie over tolerantie vind je verklaringen voor verschillen tussen landen als het gaat om de mate van tolerantie. Lees paragraaf 3 en beantwoord vervolgens de vragen 2 en 3.

“Ook democratiseringsprocessen spelen een rol. Democratieën kennen over het algemeen geen onderdrukkende manieren om wetten te handhaven, zoals totalitaire regimes dat wel doen. Dit betekent dat het voortbestaan van een democratie afhangt van de bereidheid van burgers om zich aan de maatschappelijke normen en de wet te houden. Mensen die in meer democratische samenlevingen leven, laten meer burgerplicht zien en hechten meer waarde aan het collectief en het algemeen belang. Zij hebben dus lagere niveaus van publieke tolerantie dan mensen die in minder democratische samenlevingen leven.”

2. Verbeeld de redenering uit het bovenstaande citaat in een conceptueel model met twee variabelen.

“Hierboven noemden we de moderniseringstheorie die stelt dat mensen in landen met meer economische tegenspoed geconfronteerd worden met meer onzekerheid en dus meer gericht zijn op overleven. Dit leidt tot meer conservatieve en materialistische opvattingen. In landen met economische welvaart is er daarentegen ruimte voor meer zelfexpressie en autonomie. Dit leidt tot opvattingen die meer gericht zijn op individuele vrijheid.”

3. Verbeeld de redenering uit het bovenstaande citaat in een conceptueel model met drie variabelen.

Opdracht 1: Conceptueel model en hypothesen (Toelichting: wat, waarom, hoe?)

Wat en waarom?

In paragraaf 4.3 van het tekstboek maatschappijwetenschappen maken leerlingen kennis met de begrippen conceptueel model, variabele en hypothese.

Deze opdracht is geschikt als een eerste toepassing van die begrippen. Op basis van een publieksvriendelijke wetenschappelijke tekst over tolerantie worden leerlingen uitgedaagd om vanuit die tekst variabelen te herkennen en conceptuele modellen te construeren. Ook wordt van de leerlingen gevraagd om vanuit de tekst hypothesen te formuleren over de samenhang tussen de variabelen.

Hoe?

De leerling leest eerst paragraaf 4.3 (VWO maatschappijwetenschappen) over het creëren van een conceptueel model en het formuleren van hypothesen. De docent kan er uiteraard ook voor kiezen om daarover te doceren en daarbij eenvoudige voorbeelden te geven of om na het lezen van de paragraaf nog eerst een onderwijsleergesprek te voeren waarbij eenvoudige voorbeelden gegeven worden voordat tot het maken van opdracht 1 wordt overgegaan.

De leerling maakt de opdrachten individueel of in tweetallen.

Na het maken van de opdrachten volgt een klassikale nabespreking. De docent let daarbij op een correcte toepassing van de gehanteerde begrippen en een correcte formulering van de hypothesen en het construeren van de conceptuele modellen met twee en drie variabelen.

Opdracht 2: Indicatoren en categorieën (en conclusies) (5E: Explore, explain, elaborate)

(VWO maatschappijwetenschappen §4.4 en §4.5)

In een onderzoeksopzet moet een wetenschapper aangeven hoe de variabelen uit een hypothese meetbaar gemaakt worden. Dit noemen we operationaliseren: de manier waarop de centrale verschijnselen in een onderzoek worden gemeten.

Bij het operationaliseren worden zogeheten indicatoren benoemd. Met een indicator maak je een variabele meetbaar op een bepaald niveau.

In de bijlage vind je wetenschappelijke achtergrondinformatie van de onderzoekers van de Atlas of European Values over tolerantie, één van de onderwerpen waarnaar zij onderzoek gedaan hebben. Lees de paragrafen 1 en 2 en beantwoord vervolgens de vragen.

1. Ga naar de website www.atlasofeuropeanvalues.eu of klik op deze button
 - Kies Nederlands als taal
 - Kies 'kaarten'. Je komt nu in de 'kaartomgeving' van de website. In de kaartomgeving vind je resultaten van onderzoek naar de opvattingen van mensen in Europa over tal van onderwerpen. Wij concentreren ons nu op de opvattingen met betrekking tot tolerantie.
 - Voer 'tolerantie' in bij 'voer zoekopdracht in'
 - Klik vervolgens op het pijltje (>). Onder de knop 'selecteer kaart' vind je nu kaarten over verschillende onderwerpen die volgens de onderzoekers iets met tolerantie te maken hebben.
 - a) Kies drie onderwerpen die volgens jou goede indicatoren zijn van private tolerantie. Leg van elk onderwerp uit waarom dat volgens jou een goede indicator is.
 - b) Kies drie onderwerpen die volgens jou goede indicatoren zijn van publieke tolerantie. Leg van elk onderwerp uit waarom dat volgens jou een goede indicator is.

Bij opdracht 1.3 heb je een conceptueel model geconstrueerd over de samenhang tussen economische welvaart en private tolerantie.

2. Formuleer een hypothese die past bij dat conceptueel model.

Met behulp van de website www.atlasofeuropeanvalues.eu gaan we je hypothese toetsen.

3. Ga naar de website
 - Kies Nederlands als taal.
 - Kies 'kaarten'. Je komt nu in de 'kaartomgeving' van de website.
 - Kies 'vergelijk kaarten'. Je krijgt nu twee kaarten te zien.
 - Voer 'bbp' in bij 'voer zoekopdracht in' bij de linkerkaart.
 - Kies de kaart 'bbp per hoofd van de bevolking'. Het bbp (bruto binnenlands product) per hoofd van de bevolking wordt algemeen beschouwd als een goede graadmeter voor de welvaart in een land.
 - Voer 'tolerantie' in bij 'voer zoekopdracht in' bij de rechterkaart.
 - Kies als zoekterm voor één van de kaarten die je bij 2.1a had gekozen als een goede indicator voor private tolerantie. Je kunt nu aan de hand van de beide kaarten onderzoeken of er een correlatie is tussen welvaart en (deze indicator van) private tolerantie. Doe dit vervolgens ook voor de twee andere indicatoren van private tolerantie die je had gekozen.
 - a) Welke conclusie trek je uit de vergelijking van de kaarten 'bbp per hoofd van de bevolking' en de kaarten van de verschillende indicatoren van private tolerantie? Wordt jouw hypothese bevestigd of ontkracht? Beargumenteer je antwoord.

Bij opdracht 1.2 heb je een conceptueel model geconstrueerd over de samenhang tussen democratie en publieke tolerantie.

4. Formuleer een hypothese die past bij dat conceptueel model.

Met behulp van de website www.atlasofeuropeanvalues.eu gaan we je hypothese toetsen.

5. Ga naar de website
 - Kies Nederlands als taal.
 - Kies 'kaarten'. Je komt nu in de 'kaartomgeving' van de website.
 - Kies 'vergelijk kaarten'. Je krijgt nu twee kaarten te zien.
 - Voer 'democratie' in bij 'voer zoekopdracht in' bij de linkerkaart.
 - Kies voor de kaart 'democratie index'. Democratie index geeft de mate van democratie aan in een samenleving op basis van onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek waarbij gekeken is naar het proces van eerlijke en vrije verkiezingen, maar bijvoorbeeld ook naar de persvrijheid en andere politieke vrijheden.
 - Voer 'tolerantie' in als zoekterm bij 'voer zoekopdracht' in bij de rechterkaart.
 - Kies voor één van de kaarten die je bij 2.1b had gekozen als een goede indicator voor publieke tolerantie. Je kunt nu aan de hand van de beide kaarten onderzoeken of er een correlatie is tussen democratie en (deze indicator van) publieke tolerantie. Doe dit vervolgens ook voor de twee andere indicatoren van publieke tolerantie die je had gekozen.
- a) Welke conclusie trek je uit de vergelijking van de kaarten 'democratie index' en de kaarten van de verschillende indicatoren van publieke tolerantie? Wordt jouw hypothese bevestigd of ontkracht? Beargumenteer je antwoord.

Opdracht 2: Indicatoren en categorieën (en conclusies) (Toelichting: wat, waarom, hoe?)

Wat en waarom?

In de paragrafen 4.4 en 4.5 van het tekstboek maatschappijwetenschappen maken leerlingen kennis met het operationaliseren van abstracte begrippen en het onderscheid tussen correlatie en causaliteit.

Deze opdracht is geschikt als een eerste oefening in het operationaliseren. Op basis van de publieksvriendelijke wetenschappelijke tekst over tolerantie en de kaarten van de website www.atlasofeuropeanvalues.eu oefent de leerling in het herkennen/formuleren van goede indicatoren om private en publieke tolerantie te operationaliseren.

De vaardigheid om een hypothesen te formuleren op basis van theorie wordt bij deze opdracht herhaald.

De opdracht daagt de leerling ten slotte uit om de geformuleerde hypothesen te toetsen aan kaartmateriaal. Dat vraagt van de leerling dat hij de kaarten kan lezen en interpreteren en dat hij de gegevens uit verschillende kaarten over verschillende indicatoren kan combineren in een analyse om tot een conclusie te komen.

Hoe?

De leerling leest eerst de paragrafen 4.4 en 4.5 (VWO maatschappijwetenschappen) over operationaliseren, correlatie en causaliteit. De docent kan er uiteraard ook voor kiezen om daarover te doceren en daarbij eenvoudige voorbeelden te geven of om na het lezen van de paragraaf nog eerst een onderwijsleergesprek te voeren waarbij eenvoudige voorbeelden gegeven worden voordat tot het maken van opdracht 1 wordt overgegaan.

De leerling maakt opdracht 2.1 individueel of in tweetallen.

Opdracht 2.1 wordt vervolgens klassikaal besproken om ervoor te zorgen dat leerlingen de opdrachten 2.2 t/m 2.5 maken op basis van een passende indicatoren om de beide tolerantie-begrippen te operationaliseren. De docent benadrukt daarbij dat er meerdere goede antwoorden zijn om de tolerantie-begrippen te operationaliseren.

Vervolgens maken de leerlingen de opdrachten 2.1 t/m 2.5 individueel of in tweetallen.

In de nabespreking van de opdrachten 2.1 t/m 2.5 is het van belang dat de docent let op een goede formulering van de conclusies die aansluit bij de door de leerlingen gekozen indicatoren. Een optie daarbij is om één of twee gemaakte opdrachten helemaal klassikaal te bespreken, zodat zowel de gehanteerde indicatoren, de (analyses van de) kaarten en de conclusie in samenhang kunnen worden besproken en van feedback voorzien.

Let op: de optie 'vergelijk kaarten' is niet beschikbaar op mobiele telefoons. Hiervoor moeten de leerlingen dus kunnen beschikken over pc's, laptops of tablets.

Opdracht 3: Correlatie en causaliteit (5E: Explain, elaborate)

(VWO maatschappijwetenschappen §4.5)

De samenhang tussen verschillende variabelen heet correlatie en wordt uitgedrukt in correlatiecijfers. Als de ene variabele verandert gegeven de correlatiecijfers aan hoe groot de waarschijnlijkheid is dat de andere variabele ook verandert. We kunnen daarmee voorspellingen doen als de verandering van de ene variabele bekend is, zie we hoe dat uitwerkt in de andere.

Bij deze opdracht gaan we kijken naar de correlatie tussen 'postmaterialistische waarden' en 'private tolerantie' ook wel 'privé moraal' genoemd.

We gebruiken daarvoor opnieuw de website www.atlasofeuropeanvalues.eu, maar we maken nu gebruik van de klas-optie van de website.

In paragraaf 2 van de bijlage heb je kunnen lezen over de relatie tussen het hebben van postmaterialistische waarden en private tolerantie.

1. Verbeeld die relatie in een conceptueel model.
2. Formuleer een hypothese over die relatie.

3. Ga naar de website
 - Kies Nederlands als taal.
 - Kies de optie 'klas'.
 - Kies 'verkennen'.
 - Selecteer voor de waardendimensie X-as 'postmaterialistische waarden'
 - Selecteer voor de waardendimensie Y-as 'privé moraal' en klik vervolgens op 'indienen'. Als je linksboven de respondent groepen op 'Totaal' heb staan en landen op 'All' kun je de scores van verschillende Europese landen op deze twee variabelen vergelijken.
- a) Wat valt je op als je kijkt naar de scores van de verschillende landen op deze twee variabelen? Beargumenteer je antwoord.
- b) Wordt je hypothese bevestigd of ontkracht? Beargumenteer je antwoord.

Lees nu paragraaf 4 van de bijlage met wetenschappelijke achtergrondinformatie van de onderzoekers van de Atlas of European Values over tolerantie. In deze paragraaf worden verklaringen gegeven voor de verschillen in de mate van tolerantie tussen mensen in dezelfde samenlevingen. Daarbij worden de variabelen inkomen, opleiding, leefomgeving, religiositeit, geslacht, huwelijkse staat en leeftijd genoemd.

4. Zijn de variabelen inkomen, opleiding, leefomgeving, religiositeit, geslacht, huwelijkse staat en leeftijd in relatie tot private tolerantie afhankelijke of onafhankelijke variabelen? Beargumenteer je antwoord.
5. Formuleer nu elk van de genoemde variabelen (inkomen, opleiding, leefomgeving, religiositeit, geslacht, huwelijkse staat en leeftijd) een hypothese over de correlatie met private tolerantie.

We gaan deze hypothesen nu toetsen met behulp van de website www.atlasofeuropeanvalues.eu.

6. Ga naar de website
 - Kies Nederlands als taal.
 - Kies de optie 'klas'.
 - Kies 'verkennen'.
 - Selecteer voor de waardendimensie X-as 'postmaterialistische waarden'
 - Selecteer en voor de waardendimensie Y-as 'privé moraal' en klik vervolgens op 'indienen'.
 - Kies bij landen voor NL en je ziet alleen de score nog van Nederland.

Vervolgens kunnen we gaan variëren met respondent groepen om de geformuleerde hypothesen te toetsen. Als je je hypothese met betrekking tot de variabele inkomen wil toetsen, kies je eerst voor de respondentgroep 'hoog inkomen' en daarna ook nog voor de respondentgroep 'laag

inkomen'. Je ziet dan de scores voor het NL-gemiddelde en voor hoog en laag inkomen bij elkaar in een scatterplot. Hetzelfde kun je daarna doen voor de andere variabelen met uitzondering van de variabele leefomgeving, die is voor Nederland niet beschikbaar.

- b) Toets nu drie hypothesen die je bij 3.5 hebt geformuleerd. Worden die hypothesen bevestigd of ontkend? Beargumenteer je antwoord.

Opdracht 3: Correlatie en causaliteit (Toelichting: wat, waarom, hoe?)

Wat en waarom?

In de paragraaf 4.5 van het tekstboek maatschappijwetenschappen maken leerlingen kennis met het onderscheid tussen correlatie en causaliteit.

Deze opdracht nodigt leerlingen uit om verder te oefenen met het construeren van een conceptueel model, het onderscheiden van onafhankelijke en afhankelijke variabelen, het formuleren van hypothesen en het trekken van conclusies op basis van gegevens. Dat doen zij voor het eerst in deze opdrachtenreeks op basis van een scatterplot.

Hoe?

Deze opdracht is een vervolg op de opdrachten 1 en 2. Het vereist geen nieuwe kennis, maar het combineert kennis en vaardigheden die ook al bij de eerdere opdrachten zijn ingeoeft.

Voordat de leerlingen met de opdracht aan de slag gaan, demonstreert de docent de werking van de verkennen-functie van 'klas-tool' van de website. De docent kan daarvoor een eigen voorbeeld kiezen.

Daarnaast geeft de docent kort uitleg over het begrip postmaterialistische waarden. Dat kan de docent doen op basis van het wetenschappelijke achtergrondmateriaal dat te vinden is op de website (materialen → theoretische achtergrond → algemene waarden).

De leerling maakt opdracht vervolgens individueel of in tweetallen.

De docent bespreekt vervolgens de opdracht en projecteert daarbij telkens de relevante scatterplot op het scherm/digibord.

Opdracht 4: Onderzoeksvaardigheden (5E: Elaborate, evaluate)

(VWO maatschappijwetenschappen hoofdstuk 4)

Waarom doen we wetenschappelijk onderzoek en geloven we niet zo zomaar wat we denken of zien, horen of voelen? Omdat we objectief willen bestuderen wat er aan de hand is.

Bij deze opdracht starten we met de volgende onderzoeksvraag:

Is jouw klas gemiddeld toleranter of minder tolerant dan de gemiddelde Nederlander?

1. Is dit een beschrijvende of een verklarende vraag? Beargumenteer je antwoord.

In paragraaf 4 van de bijlage met wetenschappelijke achtergrondinformatie van de onderzoekers van de Atlas of European Values over tolerantie, werden verklaringen gegeven voor de verschillen in de mate van tolerantie tussen mensen in dezelfde samenlevingen. Je kunt daarbij zien dat er sprake is van multicausaliteit.

2. Construeer een conceptueel model op basis van paragraaf 4 waarin je alle genoemde variabelen meeneemt.
3. Op basis van je conceptueel model zou je nu een hypothese kunnen opstellen, een beredeneerd mogelijk antwoord op de onderzoeksvraag.
 - a) Formuleer een hypothese bij de gegeven onderzoeksvraag.
 - b) Leg uit waarom je tot die hypothese komt aan de hand van de genoemde variabelen in je conceptueel model.

Om je onderzoeksvraag te beantwoorden en je hypothese te toetsen maken we gebruik van de 'klas-module' van de website www.atlasofeuropeanvalues.eu.

- Ga naar de website
- Kies Nederlands als taal.
- Kies de optie 'klas'.
- Vul je naam (of bijnaam) in in het vak 'bijnaam'.
- Vul de code die je van je docent krijgt in het vak 'leerling code'.

Je krijgt nu een aantal vragen te zien die je beantwoordt als respondent in dit onderzoek. Samen met de andere leerlingen in je klas beantwoord je vragen die te maken hebben met jouw opvattingen over tolerantie en post-materiële waarden. Als je alle vragen ingevuld hebt, klik je op indienen. Jouw score wordt nu geanonimiseerd getoond op het scherm voor in de klas. Je ziet daar nu jouw score en die van je klasgenoten én de gemiddelde score van jouw klas.

4. Van welke onderzoeksmethode maak je nu gebruik om je onderzoeksvraag te beantwoorden?
5. Is je onderzoek een kwalitatief of kwantitatief onderzoek? Beargumenteer je antwoord.

De docent zal nu de gemiddelde score van Nederland tonen op het scherm in de scatterplot met de uitkomsten van het onderzoek in jouw klas.

6. Beantwoord nu je onderzoeksvraag. Wordt jouw hypothese bevestigd of ontkracht?

De wetenschappelijke methode, die onderzoekers horen te gebruiken, vereist kritisch kijken, ook naar het eigen onderzoek. Daarom zien we vaak een kritische reflectie op het eigen onderzoek, zodat duidelijk wordt waar de zwakke punten liggen. Hierin kan dan worden benoemd wat er beter kon aan bijvoorbeeld de operationalisatie van de variabelen of aan de uitvoering van het onderzoek. De laatste zinnen van een onderzoek zijn vaak voorstellen voor het doen van nieuw onderzoek met mogelijk nieuwe onderzoeksvragen.

7. Schrijf een kritische reflectie op dit onderzoek naar de tolerantie in jouw klas. Daarbij kun je denken aan de operationalisatie van tolerantie, de uitvoering van het onderzoek en de omstandigheden waaronder het onderzoek is uitgevoerd. Denk ook na over mogelijk vervolgonderzoek.

Opricht 4: Onderzoeksvaardigheden (Toelichting: wat, waarom, hoe?)

Wat en waarom?

Deze opdracht kan gebruikt worden als een samenvatter van het hoofdstuk over onderzoeksvaardigheden. Kennis en vaardigheden die zijn opgedaan bij de paragrafen 4.1 t/m 4.5 worden hier deels herhaald en gecombineerd toegepast in een kleinschalig onderzoek waarbij de

Hoe?

De leerlingen maken individueel of in tweetallen de vragen 1, 2 en 3 van deze opdracht.

Vervolgens bespreekt de docent klassikaal de antwoorden. Het is hierbij interessant om met de leerlingen te bespreken hoe zij op basis van de aangedragen theorie in de bijlage en het geconstrueerde conceptueel model mogelijk toch tot verschillende hypothesen komen bij de gegeven onderzoeksvraag. Het ligt daarbij voor de hand dat leerlingen de kenmerken van de klas als respondenten als de weging van de verschillende variabelen verschillend inschatten.

De docent maakt vervolgens op de website www.atlasofeuropenvalues.eu een klas aan waarbij postmaterialistische waarden op de x-as wordt ingegeven en privé moraal op de y-as. Vervolgens geeft de docent de leerlingen de leerlingcode waarmee leerlingen de enquête kunnen invullen.

De leerlingen vullen vervolgens individueel de enquête in.

De docent toont tegelijkertijd de resultaten (resultaten klas weergegeven). Wanneer alle leerlingen de enquête hebben ingevuld is het resultaat zichtbaar op het scherm/digibord.

De leerlingen kunnen vervolgens de vragen 4 t/m 7 maken, dat kan individueel of in tweetallen.

In de nabespreking kan de docent met name aandacht besteden aan de vragen 6 en 7. Wordt de hypothese bevestigd of ontkracht? Hoe zou het mogelijk te verklaren zijn wanneer de hypothese niet wordt bevestigd? Hoe zou de onderzoeker verder kunnen gaan?

Evaluatie

Wij zijn benieuwd of en hoe het hulpmiddel in de klas, het hulpmiddel met de kaart en de door EVALUE ontwikkelde materialen hebben bijgedragen tot het leren van de leerlingen. Dit zou gedaan kunnen worden in een tool als socrative. Zou u de antwoorden van de leerlingen (zonder hun namen) en wat informatie over de klas, niveau en leeftijd tot 30 oktober 2022 willen scannen en opsturen naar evalue.erasmus.plus@gmail.com? Bij voorbaat hartelijk dank.

Verder zouden we het op prijs stellen als u uw ervaringen als docent zou willen delen, door het volgende formulier in te vullen:

https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSeLVfOjhjbfsczRDGwZhw0ChhBE4KwuGccjxVGH191SNudr6g/viewform?usp=sf_link